

Fondacija Konrad Adenauer
Biblioteka: KAS POLITIKA

STRANKE I JAVNE POLITIKE
IZBORI U SRBIJI 2016. GODINE

Konrad
Adenauer
Stiftung

BEOGRAD, 2017.

IZDAVAČ:
Konrad-Adenauer-Stiftung

ZA IZDAVAČA:
Norbert Bekman-Dirkes

UREDNICI:
Gordana Pilipović
Zoran Stojiljković

RECENZENT:
Đorđe Vuković

LEKTURA I KOREKTURA:
Jelena Nešić

PRE-PRESS:
Teovid, Beograd

ŠTAMPA:
Topalović, Valjevo

TIRAŽ:
100

© 2017 **Fondacija Konrad Adenauer**
Beograd

Autorski tekst objavljen u ovoj knjizi izdavač objavljuje u obliku u kome ga je dostavio autor i ne snosi odgovornost za objavljeni sadržaj.

Sva prava zadržana.

Doštampavanje u celosti kao i u segmentima samo uz dozvolu izdavača.

Ilustracija na koricama: Glasačka kutija

SADRŽAJ

- 5 | REČ UREDNIKA
- 7 | *Zoran Stojiljković*: „Ponovljeni“ vanredni izbori 2016. godine. Šta se zapravo dogodilo?
- 33 | *Dušan Spasojević*: Vrednosno profilisanje stranaka na izborima 2016. godine.
- 49 | *Jelena Lončar*: Stanje demokratije u Srbiji kroz prizmu izborne kampanje 2016. godine.
- 69 | *Boban Stojanović*: Socioekonomske teme u kampanji 2016. godine
- 101 | *Ana Stanković, Katarina Ćuković, Tijana Vuksanović*: Programska platforma liste Aleksandar Vučić – Srbija pobeđuje na parlamentarnim izborima 2016. godine
- 125 | *Luka Petrović*: Programska platforma liste Ivica Dačić – SPS, JS – Dragan Marković Palma na parlamentarnim izborima 2016. godine
- 145 | *Strahinja Obrenović*: Programska platforma liste dr Vojislav Šešelj – Srpska radikalna stranka na parlamentarnim izborima 2016. godine
- 161 | *Lana Avakumović*: Programska platforma liste Dosta je bilo – Saša Radulović na parlamentarnim izborima 2016. godine

- 183 | *Maja Bursać*: Programska platforma liste Za pravednu Srbiju – Demokratska stranka na parlamentarnim izborima 2016. godine
- 197 | *Dušan Radovanović*: Programska platforma liste Dveri – DSS – Sanda Rašković Ivić – Boško Obradović na parlamentarnim izborima 2016. godine
- 213 | *Marko Mečanin*: Programska platforma liste Boris Tadić, Čedomir Jovanović – Savez za bolju Srbiju – LSV, LDS, SDS na parlamentarnim izborima 2016. godine
- 223 | *Đorđe Milosav*: Programska platforma liste Levica Srbije na parlamentarnim izborima 2016. godine
- 241 | *Branislava Kozlina*: Programska platforma manjinskih lista na parlamentarnim izborima 2016. godine
- 267 | *Zoran Stojiljković*: Postizborni program i politike Vlade
- 293 | BIOGRAFIJE AUTORA
- 297 | LITERATURA

Strahinja Obrenović

PROGRAMSKA PLATFORMA LISTE DR VOJISLAVŠEŠELJ – SRPSKARADIKALNA STRANKA NA PARLAMENTARNIM IZBORIMA 2016. GODINE

KONTEKST

Srpska radikalna stranka je nakon dvogodišnjeg odsustva iz Narodne skupštine ponovo postala parlamentarna partija posle vanrednih parlamentarnih izbora održanih 24. aprila 2016. godine.

Radikali su na vanrednim izborima 2014. istupali pod parolom „I Kosovo i Rusija“, što je i dalje dominantno u njihovom obraćanju biračima i tokom izborne utakmice u 2016. godini. Naročiti naglasak stavlja se na pozicioniranje u spoljnoj politici. U poređenju sa pređašnjim izborima, radikali su uspjeli da se konsoliduju i dobiju značajnu podršku, najviše nakon puštanja na privremenu slobodu lidera SRS-a Vojislava Šešelja, ali i zahvaljujući oslobađajućoj prvostepenoj presudi suda u Hagu.¹

Na skupovima ove stranke bilo je reči o spoljnoj politici, odbrambenoj politici, nacionalističkoj ideologiji i pitanjima identiteta,

¹ http://www.icty.org/x/cases/seselj/tjug/bcs/160331_judgement_summary.pdf (pristupljeno 21. juna 2016).

prava nacionalnih manjina, predlozima nove ekonomske i socijalne politike, kao i platformama u kulturnoj, ekološkoj i sportsko-rekreativnoj delatnosti. U izbornoj kampanji stranke dominiralo je pitanje integracije sa Ruskom Federacijom u ekonomskoj, ali i bezbednosno-odbrambenoj oblasti. Izričito je protivljenje pristupanju Srbije Evropskoj uniji i unapređivanje saradnje sa NATO.² Takođe, po povratku iz Haga, lider radikala je potvrdio privrženost stranke „programu Velike Srbije“.³ Ovo su ujedno i najvažnije teme kojima se u izbornom takmičenju bavila Srpska radikalna stranka, a prvenstveno njen lider Vojislav Šešelj.

Kampanja radikala bila je koncentrisana na održavanje skupova u mnogim mestima i gradovima u celoj Srbiji, aktivnosti na društvenim mrežama, izdavanje saopštenja preko zvanične internet stranice (<http://www.srpskaradikalnastranka.org.rs/>). SRS je na ovim izborima nastupila samostalno i pod sloganom „Srbiju u sigurne ruke“.

Osim tematskog dela, kojim je Srpska radikalna stranka predstavila javnosti svoje predloge iz različitih društvenih oblasti, mesto u kampanji našla je i česta kritika drugih stranaka. Vojislav Šešelj je istakao da „posle dosmanlijskih, socijalističkih i naprednjačkih ruku koje su Srbiju dovele na rub opstanka, jedinu sigurnost pružaju ruke SRS. Mi hoćemo da pridobijemo podršku onih koji su ojađeni, a takvih je 90 odsto građana“.⁴ U pomenutoj izjavi lidera radikala uočljivo je nezadovoljstvo načinom vladanja aktuelne vlasti, tj. Srpske napredne stranke, kao i svih prethodnih vlada od demokratskih promena 2000. godine. Ova stranka je bila kritična i prema pojedinim partijama iz opozicije, koje su takođe bile protiv politike koju sprovodi SNS. U tom kontekstu zanimljiv je animozitet između SRS-a i koali-

² Vojislav Šešelj nije isključio saradnju sa državama članicama Evropske unije kao ravnopravnim partnerima.

³ <http://rs.n1info.com/a147938/Vesti/Miting-SRS-u-Pancevu.html> (pristupljeno 31. marta 2016).

⁴ <http://www.blic.rs/vesti/politika/sreca-idemo-srbiju-u-sigurne-ruke-ovo-su-slogani-politickih-stranki-za-izbore/dwkp64> (pristupljeno 9. februara 2016).

cije DSS–Dveri,⁵ iako ove dve stranke često smatraju ideološki bliskim budući da su locirane na krajnjem desnom političkom spektru. Biračko telo koje ima zajedničke ili slične vrednosti bilo je podeljeno između pomenute dve stranke, a konačna odluka rukovodstva Srpske radikalne stranke bila je da samostalno nastupe na izborima i na republičkom i na pokrajinskom nivou.

SLOBODA, DEMOKRATIJA I CIVILNO DRUŠTVO

Kada su u pitanju prava i zakonitosti, radikali su često kritikovali postupanje organa vlasti, kao i nadležnih tela u rešavanju spornih pravnih situacija. Najviše pažnje privuklo je zalaganje Srpske radikalne stranke za poštovanje ustavnih i zakonskih propisa, kao i obaveze nadležnih organa da postupaju po njima. U središtu interesovanja radikala bio je i zahtev da svi odgovorni za protivpravne radnje moraju da odgovaraju.

Od početka kampanje Vojislav Šešelj je više puta istakao da će „hapsiti sve one koji su izručivali Srbe Haškom tribunalu, i kriminalce, pre svega među političarima, na čelu sa Tomislavom Nikolićem i Majom Gojković... zatvore ćemo napuniti kriminalcima političarima i njihovim tajkunima“.⁶ Uočljivo je da su najviše kritikovali predsednika Tomislava Nikolića i predsednicu Narodne skupštine Maju Gojković, bivše članove Srpske radikalne stranke. Šešelj je obećao da će ako radikali dođu na vlast privedi pravdi sve koji su se oglušili o zakone. Bili su kritički nastrojeni i prema političarima koji su isporučivali optužene za ratne zločine sudu u Hagu, i izričito su se protivili Haškom tribunalu, koji nazivaju „zločinačkim“. Za ovu stranku je problematična pravičnost krivičnog suda u Hagu, što je najuočljivije u postupcima koji se vode protiv pojedinaca

⁵ http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2016&mm=03&dd=10&nav_category=11&nav_id=1106142 (pristupljeno 10. marta 2016).

⁶ <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/2537/izbori-2016/2274125/seselj-iz-zatvora-sirotinja-u-zatvor-kriminalci-i-politicari-.html> (pristupljeno 7. aprila 2016).

srpske nacionalnosti. Tokom kampanje radikali su protestovali i protiv toga što je kosovska policija uhapsila njihovog funkcionera Zvonka Mihajlovića u Štrpcu, koji je uhapšen u svojoj kući bez naloga ili obrazloženja.⁷ Tim povodom kritikovali su Srpsku naprednu stranku i zahtevali hitno oslobađanje svog partijskog kolege. Na taj način stranka je pokazala implicitnu privrženost principu pravne izvesnosti i mehanizmima zaštite pojedinaca od samovoljne postupajućih organa.

U oblasti sudstva radikali su u svojoj kampanji potencirali neke teme. Osim što se bavila problemima međunarodnog pravo-suđa, ova stranka je iskazala i stav prema domaćem sudstvu. Zanimljivo je da je lider radikala izrazio zainteresovanost da se reši politička pozadina ubistva bivšeg premijera Srbije Zorana Đinđića. Šešelj je rekao da su „svi DOS-ovski režimi zataškavali Đinđićevo ubistvo. Lično je Čedomir Jovanović naredio da se sruši zgrada u Šilerovoj ulici koja je bila centar moći zemunskog klana i dosmanlijskog režima“.⁸

Radikali su negodovali i povodom (ne)odgovornosti vlasti koja se ogleda u njihovom odnosu prema građanima. Srpska radikalna stranka je u najvećem gradu AP Vojvodine protestovala protiv nepravičnog nameta koji pada na račun građana. U kampanji je mesto našla inicijativa da se ukine naplata dimničarine u Novom Sadu. Radikali su već podnosili inicijativu Ustavnom sudu Republike Srbije da se ukine plaćanje dimničarine, ali Ustavni sud nije prihvatio inicijativu.⁹

Predizborni period obeležila je napetost između radikala i naprednjaka. Pre održavanja izbora fizički su napadnuti članovi

⁷ <http://www.srpskaradikalnastranka.org.rs/seselj-zakazati-hitnu-sednicu-vlade-zbog-hapsenja-zvonka-mihajlovica-u-strpcu/> (pristupljeno 9. aprila 2016).

⁸ <http://rs.n1info.com/a150355/Vesti/Vesti/Seselj-SRS-je-zainteresovana-da-se-resi-Djindjicevo-ubistvo.html> (pristupljeno 9. aprila 2016).

⁹ <http://www.srpskaradikalnastranka.org.rs/obraacunacemo-se-sa-izvrstieljskom-mafijom-i-ukinuti-pljackasku-dimnicarinu-u-novom-sadu/> (pristupljeno 20. aprila 2016)

i aktivisti Srpske radikalne stranke, a funkcioneri SRS-a su optužili naprednjake da stoje iza tih napada. Tokom 48 sati zabeleženo je pet napada na članove Srpske radikalne stranke i oni su od nadležnih organa zahtevali da ispituju ove slučajeve, ali su ih istovremeno optužili da očigledno tolerišu upotrebu sile od strane aktivista Srpske napredne stranke.¹⁰ Na taj način su postavljena pitanja odgovornosti državnih organa i obaveze procesuiranja krivičnih prestupnika.

POLITIKE IDENTITETA, NACIONALNA POLITIKA

Glavna odlika Srpske radikalne stranke još od njenog osnivanja, koja je ujedno i temelj njenog postojanja i delovanja, jeste nacionalistička ideologija i „ideja Velike Srbije“. Šešelj je nakon oslobađajuće presude izjavio da je u Hagu odbranio čast svakog poginulog dobrovoljca SRS-a, koji je svoj život položio za „projekat Velike Srbije“.¹¹ Tokom ove kampanje primat je, ipak, dat određivanju i redefinisavanju spoljne politike Republike Srbije. Na izbore SRS izlazi sa programom, dok je „ideja Velike Srbije“ samo ideal.

Kada je reč o nacionalnoj politici Srpska radikalna stranka smatra da više pažnje treba posvetiti nacionalnom identitetu i drugačijoj poziciji Srbije kada su u pitanju odnosi drugih (susednih) nacija prema Srbima. Recimo, radikali smatraju da hrvatska vlast drži pod okupacijom Republiku Srpsku Krajinu¹² od vremena proterivanja Srba sa tih područja tokom rata 90-ih godina.¹³ Nakon povratka iz Haga, lider radikala je

¹⁰ <http://www.srpskaradikalnastranka.org.rs/za-48-sati-peti-napad-na-radikale/> (pristupljeno 17. aprila 2016).

¹¹ <http://rs.n1info.com/a147938/Vesti/Miting-SRS-u-Pancevu.html> (pristupljeno 31. marta 2016).

¹² Republika Srpska Krajina je bila samoproglašena država Srba u Hrvatskoj od 1991. do 1995. godine.

¹³ <http://rs.n1info.com/a153100/Vesti/Seselj-o-koaliciji-i-izborima.html> (pristupljeno 19. aprila 2016).

u više navrata protestovao protiv politike hrvatskih vlasti i tom prilikom spalio državnu zastavu Republike Hrvatske. Radikali su, takođe, protestovali ispred hrvatske ambasade u Beogradu povodom obeležavanja dvadeset godina od egzodusa Srba sa područja Hrvatske. Stav Šešelja je da ne treba odustati od povratka Srba u područja s kojih su prognani, i precizira da „ostavlja testament, da se nikada ne odustane od Republike Srpske Krajine, kao što Jevreji nisu odustajali 3.000 godina od Izraela”.¹⁴ Šešelj je kritikovao postupanje Hrvatske prema tamošnjim Srbima i predstavio kao problem ekstremističke ideje koje su, prema njegovom mišljenju, obnova ustaštva. Na jednom od skupova radikala izneta je zabrinutost zbog naoružavanja Hrvatske, kao i najavljene donacije vojnih helikoptera i lansirnih rampi za rakete iz Sjedinjenih Američkih Država.¹⁵

Radikali se zalažu za potpuni suverenitet i teritorijalni integritet Srbije i izričiti su po pitanju statusa Kosova i Metohije. Oni su protiv politike koju Evropska unija vodi prema Srbiji i vide je kao potencijalnu opasnost po državnu suverenost i celovitost.

Stav lidera radikala je da će „nastavak procesa evrointegracija dovesti do otcepljenja Vojvodine i uspostavljanja autonomije u Raškoj oblasti”.¹⁶ SRS zastupa stav da trenutna vlast, kao i sve prethodne vlasti, obećava bolju budućnost ako Srbija uđe u Evropsku uniju i na taj način manipuliše građanima. Oni obećavaju da će ako dođu na vlast obustaviti dalje procese integracije sa EU, kao i dalju saradnju sa NATO. Sličan stav se čuo i na mitingu u Kosovskoj Mitrovici, kada je visoki funkcioner SRS-a Nemanja Šarović optužio vlast Srbije da je priznala nezavisno Kosovo i da je pod direktnim uticajem Evropske

¹⁴ Isto.

¹⁵ <http://www.blic.rs/izbori-2016/opet-priziva-sukobe-na-mitingu-srs-u-krusevcu-seselj-najavio-rat-sa-hrvatima/xyj2807> (pristupljeno 3. aprila 2016).

¹⁶ <http://www.srpskaradikalnastranka.org.rs/seselj-nastavak-procesa-evrointegracija-dovesce-do-otcepljenja-vojvodine-i-uspostavljanja-autonomije-u-raskoj-oblasti/> (pristupljeno 1. maja 2016).

unije i NATO-a.¹⁷ Na pomenutom skupu bilo je onemogućeno prisustvo lidera Srpske radikalne stranke za šta su optužili vlasti u Prištini. Radikali su obećali da nikada neće odustati od borbe za slobodu Kosova i Metohije i da u toj borbi može da nam pomogne jedino savezništvo s Rusijom. Kritikovali su naprednjačku vlast da je izdala Kosovo i Metohiju potpisivanjem Briselskih sporazuma i da je na taj način učinila više ustupaka nego svojevremeno vlada Demokratske stranke.

U obraćanju radikala tokom izborne trke mesto je našla i tema nacionalnih manjina, pre svega zalaganje za zaštitu prava nacionalnih manjina u Vojvodini. Dosta je bilo kritika upućenih drugim strankama u vezi s njihovim odnosom prema strankama nacionalnih manjina i njihovim biračkim pravima. Optužili su naprednjake da diskriminišu određene grupe koje predstavljaju manjinske narode u Srbiji. Potpredsednik SRS-a Milorad Mirčić je rekao: „Sam predsednik vlade u tehničkom sastavu više puta u javnosti je istakao da unutar mađarskog nacionalnog korpusa računa isključivo na pripadnike mađarske nacionalne manjine koji su glasači Saveza vojvođanskih Mađara. Svi oni koji nisu sa Ištvanom Pastorom za Vučića ne postoje. To je veoma zabrinjavajuće i na taj način se direktno krše ustavna i zakonska prava svih građana Srbije.“¹⁸ Kritikovali su i odnos drugih stranaka, prvenstveno Demokratske stranke i Lige socijaldemokrata Vojvodine, prema predstavnicima slovačke nacionalne zajednice. Radikali su izričiti u svom stavu da je nedopustivo da nečiji odnos prema nacionalnim manjinama zavisi od podrške koju one pružaju velikim strankama i da je neophodno poštovati ustavna i zakonska prava koja treba da važe za sve građane podjednako. Iako se često u medijima isticao homogeni karakter Srpske radikalne stranke, pre svega zahvaljujući nacionalističkoj ideologiji, na listi radikala za sva

¹⁷ <http://www.srpskaradikalnastranka.org.rs/seselj-radikali-nikada-nece-odustati-od-borbe-za-slobodu-kosova-i-metohije/> (pristupljeno 1. maja 2016).

¹⁸ <http://www.srpskaradikalnastranka.org.rs/ustavna-i-zakonska-prava-nacionalnih-manjina-se-moraju-postovati/> (pristupljeno 1. maja 2016).

tri nivoa izbora (republički, pokrajinski, lokalni) mesto su našli i predstavnici nacionalnih manjina. Odbor radikala u Novom Sadu protestovao je kada nije prihvaćena lista Slovačke demokratske stranke za lokalne izbore, koju SRS naziva „pravom manjinskom strankom“. Istovremeno su optužili druge, „lažne manjinske liste“ koje su bile koalicioni partneri Srpskoj naprednoj stranci u vlasti u Novom Sadu.¹⁹ Na poslednjem mitingu pred izbore, koji je održan u Novom Sadu, Šešelj je istakao „da je srpski narod dužan da čuva prijateljstvo Srba sa Slovacima, Mađarima, Rumunima, Šokcima, Bunjevcima, i pripadnicima drugih nacionalnih manjina koje žive u Vojvodini“.²⁰

SPOLJNA POLITIKA

U središtu izborne kampanje radikala našla se spoljna politika koju Srbija treba da vodi. Oslanjanje na Rusiju je pravi put kojem Srbija treba da teži. Nekoliko puta se od lidera radikala moglo čuti da ovi parlamentarni izbori predstavljaju na neki način referendum, na kome građani treba da izaberu između daljeg puta u Evropsku uniju i čvršće integracije s Ruskom Federacijom. Radikali smatraju da samo njihova stranka zastupa ovu drugu opciju. Njihov stav je da Srbija ne treba da pristupi Evropskoj uniji, niti NATO-u. Smatraju da su u Evropskoj uniji koncentrisani svi neprijatelji srpskog naroda i podsećaju na ulogu EU i NATO tokom ratnih sukoba na području nekadašnje Jugoslavije, naročito u republikama gde su tada živeli Srbi. Šešelj odlučno govori o potrebi da se vlast opredeli između dve opcije i ističe da se „na dve stolice ne može sedeti. Krajnje je vreme da se Srbija opredeli. Srbija gubi na obe strane ako se koleba, ako je neodlučna i ne zna šta hoće“.²¹ Tokom kam-

¹⁹ <http://www.srpskaradikalnastranka.org.rs/dogovor-naprednjaka-i-ligasa-oborio-manjinsku-slovacku-listu-u-novom-sadu/> (pristupljeno 1. maja 2016).

²⁰ <http://www.srpskaradikalnastranka.org.rs/seselj-24-aprila-poklonite-svoje-poverenje-srpskim-radikalima/> (pristupljeno 1. maja 2016).

²¹ <http://www.blic.rs/vesti/politika/seselj-izbori-ce-pokazati-ko-je-za-eu-a-ko-za-savez-sa-rusijom/j7gxr27> (pristupljeno 29. marta 2016).

panje lider SRS-a je u znak protesta zapalio zastave NATO-a i Evropske unije pred zgradom Specijalnog suda u Beogradu.

Srpska radikalna stranka se zalagala za približavanje Rusiji na svim poljima, uključujući najpre ekonomiju i odbranu. Kritikujući spoljnu politiku aktuelne vlasti, lider SRS je istakao da se zalaže za integraciju s Ruskom Federacijom, što bi podrazumevalo članstvo Srbije u Evroazijskom ekonomskom savezu i Organizaciji za kolektivnu bezbednost i saradnju (ODKB). Prvi čovek radikala predlagao je saradnju s Rusijom jer je „to jedini način da se Srbija odbrani, i zato bi trebalo da prihvatimo ruske vojne baze na svom području, moderne protivavionske sisteme, aerodrome i druge oblike vojne saradnje sa Rusijom”.²² Poredeći eventualne koristi za Srbiju ako prihvati novu spoljnu politiku, radikali su za primer uzeli geostrateško nadmetanje Zapada i Rusije koje se ogleda u odnosima između Srbije i Hrvatske. Vojislav Šešelj je istakao da bi u slučaju da Hrvatska dobije besplatno naoružanje od SAD, članstvo Srbije u ODKB vojnom savezu obezbedilo našoj zemlji odbrambene sisteme S-300 i S-400.²³

Poznati su i stavovi SRS prema Međunarodnom krivičnom sudu za bivšu Jugoslaviju u Hagu. Lider radikala je najpre tokom 2014. godine pušten na privremenu slobodu, a u martu 2016. godine mu je izrečena oslobađajuća prvostepena presuda. Na skupu u Beogradu 24. marta 2016. godine, radikali su protestovali i zbog presude Radovanu Karadžiću, koji je prvostepenom presudom optužen pred sudom u Hagu. Šešelj je na mitingu zahtevao od vlasti Srbije „da zatraže ukidanje Haškog tribunala i vraćanje svih optuženih Srba u Srbiju”. Po rečima Šešelja presuda Karadžiću je „presuda celom srpskom narodu, srpskoj istoriji i naciji. Haški tribunal nam kroji novu istoriju”.²⁴

²² <http://rs.n1info.com/a151205/Vesti/Seselj-SRS-moze-i-da-bude-prvi.html> (pristupljeno 2. aprila 2016).

²³ <http://www.blic.rs/izbori-2016/opet-priziva-sukobe-na-mitingu-srs-u-krusevcu-seselj-najavio-rat-sa-hrvatima/xyj2807> (pristupljeno 3. aprila 2016).

²⁴ <http://www.blic.rs/vesti/politika/miting-srs-seselj-gradani-na-izborima-biraju-između-neprijatelja-ili-rusije/pzg00h5> (pristupljeno 24. marta 2016).

Odbijena je i mogućnost izručivanja troje funkcionera SRS-a sudu u Hagu.²⁵

EKONOMIJA RAD, ZAPOŠLJAVANJE I SOCIJALNI DIJALOG

U oblasti ekonomije i socijalnih pitanja, radikali su kritikovali dosadašnje ekonomske i socijalne politike koje su vođene od 2000. godine. Uočljivo je nezadovoljstvo ove stranke razvojem i ulaganjem u lokalne sredine, i uopšte pitanjem kvaliteta života građana u Srbiji. Šešelj je prilikom obilaska određenih beogradskih opština u toku kampanje istakao da je neophodno ulagati u razvoj i infrastrukturu i dao je obećanje građanima da će se posvetiti tim pitanjima ako radikali dođu na vlast.²⁶ Zanimljivo je da je SRS u Novom Sadu zajedno sa nekolicinom stručnjaka osmislila program iz oblasti ekologije i zaštite životne sredine. U programu su mesto našli izgradnja nove regionalne deponije za Južnobački okrug, uređenje novosadskih parkova, revitalizacija vodovodne mreže...

Srpska radikalna stranka je potencirala da srpska privreda mora da se zasniva na domaćoj proizvodnji i zaštiti domaćih proizvođača. Oni su najpre kritikovali sprovođenje „pljačkaške privatizacije“ od 2000. godine, koju su svojevremeno započeli članovi DOS-a, i lider radikala je dodao da su „oni počeli tada, a Vučićeva vlast nastavila danas da prodaje Kosovo, da prodaje srpska preduzeća, da čini ustupke evropskim silama, kako bi se one bogatile sve više, samo da bi se dodvorili EU“.²⁷ Šešelj je ukazao na to da politika Aleksandra Vučića beleži isti poguban trend prodaje srpskih preduzeća pod povoljnim uslovima, ne bi

²⁵ Sud u Hagu zahteva izručenje Vjerice Radete, Jove Ostojića i Petra Jojića na osnovu optužbe da su uticali na svedoke u postupku protiv Vojislava Šešelja.

²⁶ <http://www.blic.rs/vesti/politika/seselj-radikali-preuzimaju-vlast-u-svim-beogradskim-opstinama/cbqhbke> (pristupljeno 20. marta 2016).

²⁷ <http://rs.n1info.com/a147654/Vesti/Seselj-SRS-ce-se-boriti-za-spas-Srbije.html> (pristupljeno 30. marta 2016).

li zadobila podršku zapadnih država. Radikali se zalažu za novu ekonomsku politiku koja podrazumeva da Srbija povрати kontrolu nad svojim tržištem. Lider radikala je obećao i da će zabraniti prodaju domaće zemlje stranim kupcima.²⁸ Kritički je pristupio i načinu na koji Srbija saraduje sa Evropskom unijom u oblasti ekonomije. Istakao je da je Srbija izgubila pola milijarde evra jer je ukinula carine na proizvode koji stižu iz Evropske unije i obećao je da će dolaskom na vlast radikala carine biti vraćene, a dobijeni novac biće uložen u plate i penzije.²⁹ Neprihvatljiva je ekonomska politika subvencionisanja stranih preduzeća i investitora u Srbiji, koju sprovodi vlada premijera Vučića.

Ekonomska politika radikala je nedvosmislena, i oni zahtevaju veće ulaganje u domaću proizvodnju i obnavljanje domaćih preduzeća. Radikali su obećali da će raditi na jačanju domaće privrede ako dođu na vlast i da će koristiti mehanizme carina i promišljene poreske politike u te svrhe. Kao i u domenu spoljne i bezbednosne politike, gde se SRS zalaže za čvrsto vezivanje za Rusiju, sličan stav zastupaju i po pitanju ekonomske politike. Šešelj je optužio vlast Srpske napredne stranke za lošu situaciju u zemlji i istakao da je približavanje Ruskoj Federaciji „jedini siguran put za izlazak iz ekonomske krize i socijalne bede”.³⁰ Propust koji je načinila vlast jeste u tome što nije iskoristila ruske kontrasankcije uvedene evropskim preduzetnicima za plasiranje više srpskih proizvoda na rusko tržište.

Srpska radikalna stranka smatra da su privredna politika koju sprovode naprednjaci i posledice smanjivanja plata i penzija pogubni. Šešelj je ubeđen da će vlast naprednjaka biti ponovo loša ako opet pobede na izborima. Lider radikala je istakao i doprinos SRS-a sprečavanju prodaje Sartida američkoj kompaniji

²⁸ <http://www.blic.rs/izbori-2016/seselj-zabranicu-prodaju-nase-zemlje-strancima/78r8zx8> (14. aprila 2016).

²⁹ <http://www.srpskaradikalnastranka.org.rs/seselj-vratice-mo-carine-na-rob-u-iz-eu-i-tim-novcem-povecati-plate-i-penzije/> (pristupljeno 15. aprila 2016).

³⁰ <http://www.blic.rs/vesti/politika/seselj-naprednjaci-upropastili-srbiju-integracija-sa-rusijom-jedini-spas/hkk2rxc> (pristupljeno 28. marta 2016).

Esmark, za koju tvrdi da je imala nameru da preotme sirovine iz železare u vrednosti od nekoliko stotina miliona dolara.³¹ Slične kritike stizale su i za ekonomsku politiku koja se sprovodi u Vojvodini. Srpski radikali su tokom kampanje upozoravali na mogućnost privatizacije Luke Novi Sad, za koju su okrivili ponovo Srpsku naprednu stranku, a odgovornost su prebacili na predsednika Vlade Srbije. U SRS-u smatraju da je privatizacije Luke problematična jer će se prodaja obaviti preko nameštenog tendera, kao što je to bio slučaj sa Lukom Beograd.³²

SOCIJALNI SISTEMI I POLITIKE

U predizbornim izlaganjima SRS je istakao svoje protivljenje aktuelnoj socijalnoj politici koju sprovodi naprednjačka vlast. Srpska radikalna stranka je nastojala da sve nedostatke po pitanju socijalne politike predstavi kroz okvir odgovornije vlasti, koja treba da omogući socijalnu zaštitu, ali i da pruži socijalne usluge ranjivim grupama stanovništva. Šešelj je obećao i da će nakon pobede radikala na izborima njegova stranka voditi odgovornu socijalnu politiku, koja neće dovesti do smanjivanja plata i penzija. Prema njegovom mišljenju neophodno je raditi na poboljšanju kupovne moći građana. Radikali su optužili da je za trenutno stanje u Srbiji, kao i za veliku zaduženost, kriva Srpska napredna stranka. Predsednik stranke je istakao da je situacija još lošija nego pre nekoliko godina kada je na vlasti bila Demokratska stranka i kada je spoljni dug Srbije bio manji.³³

Dok je trajala izborna kampanja radikali su dali ideju da se napravi program koji bi se ticao obrazovanja. Zanimljiv je podatak da je grupa univerzitetskih profesora iz Vranja napustila SNS i

³¹ <http://www.blic.rs/izbori-2016/vesti/seselj-u-smederevu-radikali-su-spasili-zelezaru/k5efn08> (pristupljeno 19. aprila 2016).

³² http://www.rtv.rs/sr_ci/izbori-2016/pokrajinski/srs-prekinuti-sa-sumnjivom-privatizacijom-luke-novi-sad_705429.html (pristupljeno 4. aprila 2016).

³³ <http://rs.n1info.com/a147163/Vesti/Seselj-u-Prijepolju.html> (pristupljeno 29. marta 2016).

pristupila Srpskoj radikalnoj stranci, a tom prilikom istakla da su zainteresovani da rade na poboljšanju obrazovanja u Vranju i na mogućnosti da Vranje postane novi univerzitetski centar.³⁴

Značajan deo medijske kampanje radikala u vezi sa socijalnim pitanjima odnosio se na Novi Sad. U ovom gradu radikali su predstavili niz programa s kojima su hteli da upoznaju sve zainteresovane građane i obećali su da će ih primeniti kada dođu na vlast. Stanovnicima Novog Sada su predstavnici SRS-a predstavili platformu za taj grad u domenu socijalne zaštite. Đurađ Jakšić, visoki funkcioner ove stranke, istakao je da je „posebna pažnja u programu Srpske radikalne stranke za Novi Sad posvećena oblasti socijalne politike. Od prvog dana mandata značajno ćemo uvećati budžetska davanja svim kategorijama stanovništva koji pripadaju socijalno ugroženim, a nažalost, i potpuno marginalizovanim slojevima. Ratnim vojnim invalidima i porodicama palih boraca omogućićemo olakšice za plaćanje komunalija i maksimalno ćemo se posvetiti rešavanju njihovog stambenog pitanja kroz konkretne projekte.”³⁵ U programu socijalne zaštite radikala za ovaj grad predviđena su veća izdvajanja za postupak vantelesne oplodnje i veća sredstva iz gradskog budžeta za brigu o porodiljama i trudnicama.

Đurađ Jakšić je predstavio građanima Novog Sada i program iz oblasti fizičke kulture. Tom prilikom je rekao: „Jedan od prioriteta srpskih radikala je da omogućimo bezbedno i zdravo odrastanje naših najmlađih sugrađana, a jedan od načina da se izborimo sa velikom pošasti našeg doba – narkomanijom jeste da usmeravamo decu da se bave sportom. Vratićemo staru dobru praksu školskog sporta, stimulisati nastavnike fizičkog vaspitanja da u školama rade sa decom i da, uslovno rečeno, budu prvi filter u regrutovanju budućih sportista. Fiskulturne

³⁴ http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2016&mm=03&dd=30&nav_category=11&nav_id=1113722 (pristupljeno 30. marta 2016).

³⁵ <http://www.srpskaradikalnastranka.org.rs/vodicemo-odgovornu-socijalnu-politiku-u-novom-sadu/> (pristupljeno 28. marta 2016).

sale koristiće deca koja pohađaju osnovne i srednje škole, jer najveći broj roditelja nema uslove da plaća treninge sportskim klubovima i školama sporta.”³⁶ Očigledno je da radikali zameraju gradskoj vlasti što ne ulaže više u promociju sporta i fizičkih aktivnosti građana i obećavaju da će njihov prioritet biti i obnova određenih sportskih terena i prostora za rekreaciju.

Nije izostao ni program ove stanke u oblasti kulture u Novom Sadu. Ponovo je Jakšić ukazao građanima na to da će „prioritet srpskih radikala biti da vrate poljuljani šarm srpske Atine, koji je Novi Sad krasio u drugoj polovini 19. veka, kada je bio centar duhovnosti, pismenosti i kulture srpskog naroda na ovim prostorima. Srpska radikalna stranka će napraviti zaokret u kulturnoj politici Novog Sada. Jedina smo stranka koja se protivi održavanju EXIT festivala na prostoru Petrovaradinske tvrđave, kao spomenika kulture od nacionalnog značaja i momentalno ćemo prekinuti sa finansiranjem ovog privatnog poduhvata, jer predstavlja duhovnu pustoš, koja promoviše zapadnjačku supkulturu”.³⁷ Radikali su obećali da će više pažnje posvetiti očuvanju ne samo institucija od nacionalnog značaja za srpski narod već i institucija koje neguju kulturu i tradiciju nacionalnih manjina. Ovim obećanjima su ujedno i kritikovali nemarnost gradskih vlasti prema kulturnim ustanovama i ponovo su obećali da će raditi na realizaciji svog kulturnog programa.

ZAKLJUČAK

Radikali su na poslednjim izborima 2016. godine pokazali veoma dobre rezultate i zapravo su stranka koja je dobila najviše glasova, a da je samostalno nastupala na parlamentarnim izborima (bez koalicionih partnera). Ovakav uspeh radikala na izborima

³⁶ <http://www.srpskaradikalnastranka.org.rs/vraticemo-stari-sjaj-fizickom-vaspitanju-sportu-i-rekreaciji-u-novom-sadu/> (pristupljeno 13. aprila 2016).

³⁷ <http://www.srpskaradikalnastranka.org.rs/vraticemo-novom-sadu-duh-i-sarm-srpske-atine/> (pristupljeno 8. aprila 2016).

nije bio neočekivan s obzirom na to da su mnoga istraživanja i ankete predviđale ovakav rezultat. U izbornoj trci ovoj stranci je pripala podrška 306.052 glasača, što predstavlja 8,10% od ukupno izašlih birača ili osvojena 22 mandata u Narodnoj skupštini.³⁸

Vojislav Šešelj je više puta tokom kampanje prikazao ove izbore kao vid referenduma koji treba da odluči da li će Srbija nastaviti proces daljih evrointegracija i razvijanje saradnje sa NATO, ili će promeniti kurs i započeti čvršću integraciju s Rusijom. Može se reći da je ta poruka i dominirala tokom održavanja skupova ove stranke u skoro svim većim gradovima u Srbiji. Približavanje Rusiji podrazumeva oslanjanje na vojnu i ekonomsku saradnju, ali i mnogo više, poput članstva Srbije u Evroazijskoj ekonomskoj uniji i pristupanje Srbije Organizaciji za kolektivnu bezbednost i saradnju (ODKB). Srpska radikalna stranka je nastojala da tokom kampanje pokaže sebe kao jedinu stranku koja zastupa proruskiju opciju na srpskoj političkoj sceni. Istakli su posetu potpredsednika vlade Ruske Federacije Dimitrija Rogozina kao dokaz ruske podrške njihovim stranci i političarima.³⁹ Odbijena je mogućnost saradnje ili eventualne koalicije sa listom DSS–Dveri, ali je lider radikala izrazio spremnost da uđe u koaliciju sa Aleksandrom Vučićem, ali pod jednim uslovom. Radikali zahtevaju da se Srpska napredna stranka odrekne daljeg puta u EU i odluči da se približi Rusiji.⁴⁰ Ovakva mogućnost je odbijena i radikali nastavljaju da svoje predizborne ciljeve ostvaruju u Narodnoj skupštini kao opoziciona partija.

³⁸ http://www.rik.parlament.gov.rs/doc/izbori-2016/rezultati/1.%20Zbirni_rezultati.pdf (pristupljeno 20. juna 2016).

³⁹ <http://rs.n1info.com/a152210/Vesti/Vesti/Seselj-predlaze-ruske-baze-u-Srbiji.html> (pristupljeno 15. aprila 2016).

⁴⁰ http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2016&mm=04&dd=24&nav_id=1123958 (pristupljeno 24. aprila 2016).

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

324(497.11)“2016”(082)

329(497.11)“2016”(082)

342.849.2(497.11)“2016”(082)

STRANKE i javne politike : izbori u Srbiji 2016. godine / [urednica Gordana Pilipović]. - Beograd : Konrad Adenauer Stiftung, 2017 (Valjevo : Topalović). - 302 str. : table ; 21 cm. - (Biblioteka KAS Politika)

Tiraž 100. - Biografije autora: str. 293–296. - Napomene i bibliografske reference uz radove. - Bibliografija: str. 297–300.

ISBN 978-86-86661-83-8

а) Избори – Истраживање – Србија – Зборници – 2016 б)
Политичке партије – Истраживање – Србија – 2016 – Зборници с)
Изборна кампања – Истраживање – Србија – 2016 – Зборници

COBISS.SR-ID 230128652